

02 FEB 2009

Kriminalomsorgen region nord

JUSTISDEPARTEMENTET	
02 FEB 2009	
SAKSNR.:	200502517
AVD/KONT/BEH:	KOA / DUSI / ET
DDK.NR.	109
ARKIVKODE:	452

Justisdepartementet
Kriminalomsorgsavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
200824426-19

Dato:
28.01.2009

HØRINGSUTTALELSE - NOU 2008: 15 BARN OG STRAFF

Vi viser til Justisdepartementets brev av 23.10.08.

Vi vil gjøre oppmerksom på at høringsuttalelsen på regionens vegne er utarbeidet av friomsorgsleder Tore Råen ved Nord-Trøndelag friomsorgskontor og friomsorgsleder Marit C. Wangsholm med innspill fra Troms friomsorgskontor og Nordland friomsorgskontor.

Pkt 9.5.5 En ny straffereaksjon

Utvalget foreslår en egen reaksjonsform rettet mot barn som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet og som har fokus på prinsippene i restorative justice; bruk av ungdomsstormøte.

Kriminalomsorgen region nord er enig i at det opprettes en slik reaksjonsform. Region nord kan imidlertid ikke følge utvalgets begrunnelse og anbefaling om å legge administreringen av denne reaksjonsformen til konfliktrådet. Som begrunnelse for dette gjengis utdrag fra høringsnotat fra Nordland friomsorgskontor: "Argumentet for dette er at reaksjonen baserer seg på restorative justice tilnærming, som allerede er godt forankret i konfliktråds tradisjonen, og den metodikk som ligger i konfliktrådets stormøter. Denne kompetansen er verdifull og vil også være en garantist for at innholdet i reaksjonen blir i tråd med denne tilnærmingen. Men dette forhold alene anser ikke vi å være et avgjørende argument for at administreringen legges utenfor en etablert strafferettsstat."

En straffereaksjon som hjemles i straffeloven må etter vår oppfatning også administreres av en av samfunnets straffegjennomføringsenheter. Friomsorgen vil i dette tilfelle være den rette instans for dette. Friomsorgen har samhandlingskompetanse med påtalemyndighet og domstol, erfaring med å administrere dommer med vilkår samt følge opp ved avvik og brudd. I tillegg har friomsorgen, slik også utvalget påpeker, en rekke tiltak som kan være aktuell i innholdet av reaksjonen. Kartleggingen av den unge som skal utføres av friomsorgen er etter vår oppfatning også et argument for at friomsorgen fortsetter ansvaret med å administrere gjennomføringen av reaksjonen. På denne måten blir gjennomføringen også "sømløs".

Forslaget om å legge administreringen av straffereaksjonen til konfliktrådet innebærer at man

legger en strafferettslig oppgaveløsning til det alternative konfliktløsningsorganet. Vi mener som sagt at dette bryter klart med den etablerte organiseringen som finnes i dag, og derfor framstår som uhensiktsmessig. Det må i stedet rettes fokus mot å få etablert et tett og forpliktende samarbeid mellom kriminalomsorgen og konfliktrådet som fortsatt bør være hovedleverandør av restorative justice.

Utvalget har drøftet hvilken straffart denne reaksjonen bør underlegges og har foreslått at den legges inn som et vilkår i en betinget dom. Innholdet i reaksjonen vil imidlertid i stor grad være innenfor det regelverk som i dag gjelder for samfunnsstraffen. Utvalget har blant annet begrunnet sitt valg med at i samfunnsstraffen er innholdet først og fremst samfunnsnyttig tjeneste og at i ungdomsstormøte er selve prosessen fram mot en plan for straffegjennomføringen forskjellig (pkt 9.5.5.7). Regelverket i samfunnsstraffen er ikke til hinder for at den skisserte prosessen i ungdomsstormøte følges og dette vil kunne tilpasses innenfor rammene av en samfunnsstraffdom. Dersom reaksjonsformen legges som en betinget dom vil gjennomføringstiden kunne forlenges til to år (eller mer). Ved lovendring kunne imidlertid gjennomføringstiden for samfunnsstraffen blitt forlenget for unge lovbyggere. Dette trenger derfor heller ikke være et argument mot å legge ungdomsstormøte inn som en reaksjon under samfunnsstraffen.

Et moment som utvalget ikke peker på og som kan tale i retning av at en betinget dom kan være den beste løsningen, er at et slikt grunnlag gir en bedre fleksibilitet ved utformingen av plan. En samfunnsstraff utmåles i et antall timer, mens ved en betinget dom kan ungdomsstormøtet utforme innholdet i en plan som ikke trenger å være bundet av et på forhånd bestemt antall timer. Kriminalomsorgen region nord er derfor enig i at denne straffereaksjonen legges inn som vilkår i betinget dom. På sikt vil også enkelte aktuelle dommer på samfunnsstraff kunne ha en gjennomføringsprosess som er tilsvarende reaksjonsformen ungdomsstormøte.

Utvalget bruker begrepet "ungdomsplan" på det produktet som ungdomsstormøtet skal munne ut i. Kriminalomsorgen region nord mener at dette begrepet er problematisk. Nordland frimsorgskontor sin anmerkning belyser vårt standpunkt:

Utvalget argumenterer mot bruk av begrepet "kontrakt" siden avtalen vil ha et stort innslag av rettigheter som ungdommen har i forhold til hjelpeapparatet. Vi finner ikke at begrepet "kontrakt" av den grunn er uhensiktsmessig da kontrakt svært ofte nettopp dreier seg om forpliktelser som flere parter har i en sak. Begrepet "plan" underkommuniserer etter vår oppfatning den repressive og kontrollerende delen som også skal ligge i den nye straffereaksjonen. Det foreslås derfor bruk av begrepet "ungdomskontrakt". For eventuelt å unngå forveksling med det allerede etablerte begrepet "ungdomskontrakt" foreslås begrepet "stormøtekontrakt".

Pkt. 9.6 Gjennomføring av fengselsstraffen.

Utvalget foreslår at kriminalomsorgen oppretter egne enheter som skal prioritere unge innsatte, f.eks. et mindre fengsel eller en mindre avdeling i et fengsel. Det foreslås videre at enkelte utvalgte eldre innsatte kan sone sammen med de yngste. Utvalget mener at det må etableres én slik enhet i hver region, totalt 6 stykker. Utvalget mener at f.eks. i region nord som dekker de 5 nordligste fylkene, må nærhetsprinsippet vike for at barnet skal sone i enhet tilpasset unge innsatte.

Utvalget foreslår at det i tilknytning til enheten opprettes et flerfaglig team bestående av minimum en barnevernspedagog samt én ansatt med god kompetanse på miljøterapeutisk arbeid. Videre at øvrig stab skal ha minimum toårig utdanning fra KRUS. Regjeringen har en uttalt

målsetting om at ingen barn skal sone i norske fengsel, men samtidig innser vi at det unntaksvis må skje. Vi er derfor enige i utvalgets konklusjon om at man fortsatt skal ha anledning til både pågripelse, varetektsfengsling og bruk av ubetinget fengselsstraff overfor barn, men at en må søke å begrense bruken av slike tvangsmidler til når det er helt nødvendig ut fra en sikkerhetsmessig vurdering.

Utvalget foreslår at enheten skal ta imot andre unge innsatte, samt enkelte utvalgte eldre innsatte og formålet skal være å sette sammen ei gruppe innsatte som kan ha stabiliserende og positiv innvirkning på hverandre. En kan se for seg den positive effekten en slik sammensatt gruppe kan ha på hverandre og det er lettere å bli fortrolig med denne sammensetningen enn med helt rene ungdomsfengsel hvor effekten kan bli den motsatte. Det må understrekes hvilke kriterier som skal gjelde for hvilke voksne domssoner som kan få lov å sone i slike enheter og at en heller tillater å la noen plasser stå tomme framfor å fylle de med voksne innsatte som ikke vil tilføre en stabiliserende og positiv effekt. Videre ønsker vi å trekke fram bekymring for at opprettelsen av slike enheter for barn i sin tur kan åpne for at flere barn dømmes til ubetinget fengsel. Dette ut fra en tanke om at det finnes et tilrettelagt fengselstilbud for denne gruppen.

Når barn blir satt i fengsel, skjer dette i hovedsak der barn har begått svært alvorlig kriminalitet og gjerne der barn er inne i en destruktiv spiral med stadig nye og alvorligere lovbrudd. Dersom det kan øremerkes midler for disse barna, kan en legge til rette for utbredt bruk av straffegjennomføring i institusjon eller utenfor fengsel, jf Straffegjennomføringsloven §§ 12 og 16. Det bør vurderes om §16 endres slik at domfelte under 18 år kan bli overført til soning utenfor fengsel også før halvdelen av straffen er gjennomført. Dette vil gi en fleksibel straffegjennomføring slik at domfelte raskt kan tilbakeføres til fengselssoning om nødvendig ved brudd.

Ved å opprette avtaler for soning etter §§ 12 eller 16 i barnets hjemkommune/hjemfylke, mellom kriminalomsorgen, Bufetat (Barne,-ungdoms- og familieetaten) og barnevernet i barnets hjemkommune vil en på et tidlig tidspunkt, f.eks. før soning, kunne involvere alle de aktuelle aktører i et forpliktende arbeid rundt barnet og ha fokus på å forberede til et lovlydig og meningsfullt liv etter løslatelse. Bufetat har den nødvendige kompetanse på det å jobbe med barn, og er således i en særstilling iht. målgruppa. Kriminalomsorgens kompetanse på straffegjennomføring vil utgjøre et nødvendig supplement, og en slik løsning fordrer et tett samarbeid mellom etatene både på sentralt, regionalt og lokalt plan. Nærhetsprinsippet vil lettere kunne bli ivarettatt.

Utvalget har viet liten oppmerksomhet til forberedelse til løslatelse fra fengsel ut over det som allerede er kriminalomsorgens oppgave for alle innsatte i norske fengsel i dag, nemlig planlegge løslatelse på et så tidlig tidspunkt som mulig. De har i tillegg anbefalt at det flerfaglige teamets oppgave er å forplikte ulike aktører å følge opp den innsatte etter løslatelse. Utvalget uttaler at både de ansatte og den innsatte skal holde fokus på at barnet gjennom hele fengselsoppholdet i størst mulig grad skal forberede seg på et lovlydig og meningsfullt liv etter løslatelse.

Utvalget mener at det er viktig at samfunnet markerer overfor barnet at lovbrudd er en ikke akseptert handling, og at det vil få konsekvenser for barnet dersom det begår lovbrudd. For at barnet skal forstå hvorfor det reageres, er det viktig at reaksjonen kommer så raskt som mulig etter det aktuelle lovbruddet. Utvalget har flere steder i sin utredning påpekt betydningen av at barn som begår straffbare handlinger møtes med tiltak som er effektive, for å redusere faren for nye lovbrudd. Vi ønsker derfor å påpeke at det er av like stor betydning med en rask reaksjon også ved vilkårsbrudd under straffegjennomføringen som kan medføre fullbyrding av hele eller deler av den ubetingede fengselsstraffen ved betinget dom. Ofte kan det ta det flere måneder fra

brudd konstanteres ved betingede dommer eller samfunnsstraff til at domfelte gjennomfører ubetinget/subsidiær fengselsstraff. Dette er generelt uheldig for alle domfelte, men for målgruppen unge lovbrystere der en ser et spesielt behov for å synliggjøre sammenhengen mellom handling og konsekvens, er dette spesielt uheldig.

Pkt 9.7 Kartlegging av siktede

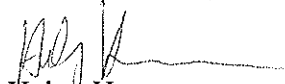
Utvalget har flere steder i sin utredning påpekt betydningen av at barn som begår straffbare handlinger møtes med tiltak som er effektive, for å redusere faren for nye lovbrudd. Ved å skaffe seg bedre kunnskap om det enkelte barns risikonivå, behov og responsivitet kan en unngå bruk av intensive tiltak som gjør mer skade enn nytte. Slik kunnskap vil også ha betydning ved fastsettelse av innholdet i de ulike straffereaksjonene.

Utvalget foreslår at alle barn det skal tas ut tiltale mot, skal underlegges en kartlegging før saken pådømmes av en domstol. Kartleggingen vil være en utvidet form for personundersøkelse og utvalget har anbefalt at denne oppgaven legges til kriminalomsorgen. Friomsorgen har god kompetanse på å jobbe systematisk for å innhente opplysninger til bruk i personundersøkelser. Utvalget har foreslått at forvaltningen utreder og velger kartleggingsverktøy. Utvalget beskriver et omfattende kartleggingsarbeid som blant annet skal belyse barnets personlighet og atferd, om det har antisosiale holdninger og om det mangler eller har uegnet skyldfølelse og omtanke for andre med mer. Vi mener det her er viktig at friomsorgens oppgave avgrenses til å innhente opplysninger om psykiatriske diagnoser og utredninger og at disse blir utført av sakkyndige som har denne kompetansen og ikke at friomsorgen begynner å utføre det som kan ligne på en judisiell observasjon. Friomsorgen har lang erfaring og god kompetanse i forhold til utarbeidelse av personundersøkelse, men judisiell observasjon er et område som saksbehandlere med 3-årig sosialfaglig høyskoleutdanning ikke har kompetanse til å utføre.

For å sikre at den nye kartleggingen skal bli det verktøy det er tenkt å være vil det være nødvendig at det fra oppdragsgivers side inkluderes tilstrekkelig med tid til et slikt utredningsarbeid. For at reaksjonen på barnets kriminelle handling kommer raskt, bør friomsorgen tilføres ressurser til å utføre oppgavene raskt nok og på en god nok måte.

Overføring til ungdomsstormøte skal skje på grunnlag av kartleggingen, samtidig som det skal tas hensyn til kartleggingen ved fastsettingen av innholdet i ungdomsplanen. Det kan og skje at barnet ikke blir dømt, men frikjennes i retten. En slik kartlegging vil gi kunnskap om barnets risikonivå, men også dets sårbarhet og hjelpebehov og den kunnskapen forplikter. Det kan ikke være slik at barnet blir gitt de beste tiltakene dersom det blir dømt. Hva vil i så fall skje med barnet dersom det ikke blir dømt? Bør den kunnskapen kriminalomsorgen sitter igjen med etter en kartlegging videreformidles til barnevernet selv om kunnskapen ikke er av en art som reguleres av opplysningsplikten til barnevernet? Og kan en akseptere at barnevernet kan bruke disse opplysningene for å begrunne en eventuell tvangsplassering av barnet i institusjon? At det ikke gripes fatt i de utfordringer en er blitt gjort kjent med gjennom kartleggingen, kan av barnet og dets foreldre oppleves som meningsløst.

Kriminalomsorgen region nord

Helge Hansen
fung. ass. direktør

Solfrid Ramlo
rådgiver